

І.А. Готун, О.М. Казимір

РОЗВІДКОВІ РОБОТИ НА ТЕРИТОРІЇ ХОДОСІВСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО КОМПЛЕКСУ

The publication is devoted to the results of the archaeological prospecting of the Northern expedition at the Khodosivka archaeological complex. It presents the data on the recently discovered monuments and already known ones with the specified characteristics.

Північна експедиція ІА НАНУ в межах вивчення і популяризації культурної спадщини Ходосівського археологічного комплексу провела обстеження кількох урочищ на території Ходосівської сільської ради Києво-Святошинського р-ну. Під час цих робіт перевірено стан відомих пам'яток археології (щодо деяких — поточнено наявну інформацію) та відкрито нові.

З 1947 р. на території комплексу відоме поселення в уроч. Вечірній Ліс. Дослідники середини минулого століття відзначали наявність культурного шару потужністю 0,65—0,80 м, насиченого фрагментами кераміки, кістками тварин, вуглинями та шматками печини. За даними О.Ф. Покровської та Н.В. Лінки, посуд є типовим для XI—XII ст.: кружальний, орнаментований горизонтальними або хвилястими лініями. У шурфі знайдено до 200 фрагментів посуду на площі 1,5 м², два залізні вістря стріл, наконечник списа, багато кісток та вугілля. Разом з тим, В.О. Петрашенко та В.К. Козюба, які проводили суцільне обстеження мікрорегіону, локалізували цю пам'ятку навпроти с. Кременище в місці впадіння глибокої балки до долини р. Віта. Склалося враження, що йдеться про різні поселення. Перевірка даних експедиції «Великий Київ» 1947 р. дозволила простежити шар з давньоруською керамікою і синхронними залізними виробами. Таким чином, поселення *Ходосівка-Вечірній Ліс* локалізується саме у вказаному місці. Ймовірно, В.О. Петрашенко та В.К. Козюба виявили інше поселення.

Біля оглядового майданчика у місці розриву насипу валу старою дорогою Круглик—

Іванковичі, заасфальтованою минулого року у зв'язку зі спорудженням елітного котеджного містечка на східній околиці Іванковичів, у довізному ґрунті зібрано численні уламки ліпного посуду доби первісності, палеометалів та гончарного — давньоруського і післямонгольського часу, а також шматки печини і кістки тварин. Безумовно, ці знахідки пов'язані з руйнуванням культурного шару багатошарової пам'ятки. Виїзд на місце комісії органів охорони культурної спадщини дозволив з'ясувати, що поселення розташоване на надзаплавній терасі правого берега р. Петиль, на території, де споруджується згадане котеджне містечко. Вивчення літературних і архівних джерел дозволяє дійти висновку, що мова йде про нову пам'ятку, розташовану на північний захід, вище за течією р. Петиль від пункту 36 біля с. Рославичі, відомого за результатами розвідок В.О. Петрашенко та В.К. Козюби. Пам'ятка скіфського часу і зарубинецької культури, зафіксована цими дослідниками, розміщена на високому правому березі р. Петиль, на полі, за лісистими схилами долини р. Петиль, по ній проходить високовольтна ЛЕП. Об'єкт, пошкоджений будівництвом, розташований на високій першій надзаплавній терасі дещо далі на захід від високовольтної лінії.

Друга надзаплавна тераса лівого (північного) берега р. Петиль, зруйнована яром і пошкоджена спорудженням ЛЕП та, ймовірно, недавніми дорожніми роботами, містила уламки ліпного посуду. Шурфуванням за межами яру простежено наявність під верхнім сірокоричневим суглинком завтовшки до 0,30 м гумусованого шару, потужність якого місцями сягала 0,75 м. Зачистки вертикальних стінок яру також дозволили виявити кілька уламків ліпної кераміки. Зі сходу ділянка межує з гли-

бокою балкою зі струмком. Надзаплавна тераса була зайнята поселенням чи, принаймні, його периферійною ділянкою, частина якого знищена. Пам'ятка може продовжуватись на захід, до згаданої асфальтованої дороги, а також під нею і далі в напрямку нинішнього дачного масиву. Це припущення потребує подальших розвідкових робіт. На етапі проведеного обстеження нову пам'ятку за назвою урочища іменовано *Ходосівка-Гедзів Хутір 2*.

Багатошарове поселення *Ходосівка-Гедзів Хутір 1*, виявлене на схід від описаного, займає першу надзаплавну терасу лівого берега р. Петиль. Простежене за уламками ліпної кераміки, наявними на слабкозадернованій поверхні. На сьогодні воно потребує уточнення особливостей культурного шару та тенденцій його розповсюдження.

На схід від поселення Ходосівка-Гедзів Хутір 2, на протилежному схилі названої обводненої балки, на північ від поселення Ходосівка-Гедзів Хутір 1, на рівні другої надзаплавної тераси при шурфуванні у шарі коричневого гумусованого суглинку виявлено шматки печини. Цей пункт отримав назву поселення *Ходосівка-Гедзів Хутір 3*. Його розміри та особливості нашарувань також потребують уточнення.

На протилежному, правому березі р. Петиль, навпроти поселення Ходосівка-Гедзів Хутір 1, на першій надзаплавній терасі у кротовинах та на слабкозадернованих ділянках поверхні зібрано уламки ліпної кераміки. За назвою урочища цей пункт отримав шифр *Ходосівка-Вила 1*. Визначення розмірів пам'ятки та особливостей її культурного шару також залишено на перспективу. Показово, що у напрямку цієї пам'ятки, за 400 м на північний захід від пункту, про який ітиметься далі, на надзаплавній терасі В.О. Петрашенко та В.К. Козюба знайшли кілька фрагментів ліпної кераміки. Не виключено, що вказане місцезнаходження певною мірою збігається з цим пунктом, хоч відстань між охарактеризованою пам'яткою і наступною дещо більша.

Південно-східну частину урочища в місці впадіння правої притоки до р. Петиль займає поселення, виявлене розвідками В.О. Петрашенко та В.К. Козюби (Рославичі, пункт 35). Дослідники характеризували пам'ятку як двошарове поселення на мисі у місці злиття р. Петиль з безіменним струмком, що тече у північній частині Рославичів, за 1,7 км на північний схід від села. Тоді було виявлено уламки кера-

міки скіфського часу і пізньозарубинецької. При обстеженні 2008 р. на пам'ятці зібрано фрагменти ліпного посуду. Вони взяті з шифром *Ходосівка-Вила 2*.

Таким чином, поточнено розташування одного селища, виявлено одне зруйноване поселення (Ходосівка-Гедзів Хутір 2) та ще три поруч (Ходосівка-Гедзів Хутір 1, 3, Ходосівка-Вила 1). Останнє, можливо, збігається з місцезнаходженням, згаданим під час розвідки 1991 р. Також обстежено відоме поселення поруч (Рославичі, пункт 35) та зафіксовано факт руйнування невідомого раніше багатошарового поселення на території Васильківського р-ну поруч із межами Ходосівської сільради.

Біля південної частини укріплень Великого Ходосівського городища, пошкоджених в середині минулого століття при терасуванні площі під колгоспні сад та виноградник, проведено обстеження земельної ділянки у зв'язку зі зміною її цільового призначення. Шурфуванням на території досліджуваної ділянки простежено наявність зверху темно-коричневого гумусованого суглинку завтовшки від 0,20 м до 0,30—0,45 м. У двох випадках, в місцях ймовірних планувальних робіт (на що вказують особливості сучасного ландшафту), товщина сягла близько 0,75 м. У північно-західній частині цієї ділянки виявлено фрагменти верхньої частини черепа людини, можливо, з поховання, зруйнованого терасуванням. Попри відсутність у шарі шматків печини та обмазки, вуглин тощо, на всій площі вдалося виявити досить невиразний археологічний матеріал. Зокрема, зафіксовано вісім дрібних уламків ліпної кераміки доби пізньої бронзи — раннього залізного віку (?), фрагмент ручки гончарної посудини XVII—XVIII ст., вкритої зеленою поливою, неатрибутований уламок дуже корошованого залізного виробу із втраченим металевим ядром.

На глибині близько 1,2—1,5 м у західній та південно-західній частинах обстежуваної ділянки зафіксовано два поховання за обрядом інгумації. Контури могильних ям, викопаних у світло-жовтому материковому суглинку, не простежувались. Збереженість антропологічного матеріалу середня: довгі кістки, кістки черепа, хребці вціліли непогано; ребра, фаланги, інші дрібні кістки або відсутні, або майже зітліли. Вдалося простежити численні колоторубані рани на нижніх кінцівках кістяка, розташованого у західній частині ділянки. Привертає увагу розташування похованого випростано на спині головою на захід. Поруч із цим

тілопокладенням виявлено дуже кородований залізний ніж великих розмірів. Ні для давньоруських часів, ні для козацької доби публікації подібних клинків невідомі. Лабораторне вивчення виробу дозволило Г.О. Вознесенській зробити висновок про побутування технології, за якою виготовлено клинок, до XV—XVI ст. Біля наступного поховання зафіксовано дуже кородований залізний цвях.

На етапі проведеного обстеження нову пам'ятку за назвою урочища іменовано *Ходосівка-*

Могили. Питання її хронології залишається відкритим. Глибина могильних ям вказує на їхню належність до періоду після давньоруських часів, протягом яких небіжчиків ховали на незначній глибині від денної поверхні. У той же час вона значно менша від регламентованих владою Російської імперії поховань нового часу. Відсутність слідів могильних ям вказує на досить раннє походження поховань, а нечисленні знахідки невизначеної хронології не дають змоги продагувати їх за інвентарем.

